

Lapsi- ja
perhepalveluiden
muutosohjelma

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

Teemme yhdessä lasten, nuorten ja perheiden hyvää arkea

Lapsivaikutusten arviointi

Työpajatyöskentely 2,5-3h

LAPE Uusimaa

Yhdessä olemme enemmän

Työpajatyöskentely

Halutessanne voitte pyytää LAPE Uusimaan tukea työpajatyöskentelyyn, ottakaa rohkeasti yhteyttä!

Video lapsivaikutusten arvioinnista:

- Katsokaa yhdessä oheinen video, jonka kautta voitte virittäytyä teemaan. Videoiden kesto on 20 minuuttia.
- Videon sisältö:
 - Esittely
 - Muutosagentin terveiset
 - Laten 10 väättämää LAVA:sta
 - Kokemuksia lasten osallistamisesta ja lapsivaikutusten arvioinnista

<https://dreambroker.com/channel/tne6d29u/rkuie6gt>

<https://dreambroker.com/channel/tne6d29u/vy8jzifz>

<https://dreambroker.com/channel/tne6d29u/dsh1je1s>

Videon katsomisen jälkeen perehdytään lapsivaikutusten arvioinnin periaatteisiin

Case –esimerkin avulla kokeillaan lapsivaikutusten arvioinnin suunnittelua. Työskentely keskittyy suunnitteluun konkreettisella tasolla ja tuloksiin teoreettisella tasolla.

Suunnittelu

Toteutus

Synteesi

Suositus /
näkemys
päättökseen
teon tueksi

Lapsi- ja
perhepalveluiden
muutosohjelma

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

Tietopohjaa

Mistä lapsivaikutusten arvioinnissa on kyse?

Lapsivaikutusten arviointi

Lapsivaikutusten arviointi on erilaisten päätösten ja toimenpiteiden yhteydessä tehtävää lapsiin kohdistuvien vaikutusten ennakointia ja seuranta.

Lapsivaikutusten arviointia voi käyttää esimerkiksi maakuntien ja kuntien **palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen** sekä **lapsiväestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen**.

Lapsivaikutusten arviointia voidaan tehdä ennakoarviointina ennen päätöksen tekemistä, prosessiarviointina päätöksen toimeenpanon yhteydessä tai seuranta-arviointina päätöksen vaikutusten jälkikäteisarviointina.

Miksi lapsivaikutusten arviointia tehdään?

- Lapsivaikutusten arviointi lisää lasten oikeuksien toteutumista ja osallisuutta, sillä **vaikutusten arviointia ei voi tehdä ilman lapsia ja heidän asiantuntemustaan.**
- Lasten oikeuksien sopimuksen neljä yleisperiaatetta on;
 1. Syrjimättömyys
 2. Lapsen edun ensisijainen harkinta
 3. Oikeus elämään ja kehittymiseen
 4. Lasten näkemysten kunnioittaminen

Lasten oikeudet toteutuvat silloin kun käytänteet näkyvät lapsen arjessa!

Lapsen oikeuksien komitean esille nostamia puutteita lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanossa Suomessa:

- *Lapsen oikeuksien sopimusta ja sen merkitystä ei tunneta riittävästi*
- *Lapsen edun ensisijaisuutta ei sovelleta järjestelmällisesti eivätkä tuomioistuimet ja hallintoviranomaiset perusta ratkaisujaan tälle lähtökohdalle*
- ***Lapsivaikutusten arviointi puuttuu***
- ***Lasten kuuleminen ja heidän näkemystensä huomioon ottaminen on puutteellista***
- *Vähemmistöihin ja erityisryhmiin kuuluvien lasten oikeuksien toteutumiseen ei kiinnitetä riittävästi huomiota.*
- *Suomesta puuttuvat lapsen oikeuksien komitean tarkoittamat tehokkaat, lasten tarpeisiin soveltuvat neuvontapalvelut ja oikeusturvakeinot oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi*

Tällaisiin kysymyksiin lapsivaikutusten arviointi voi vastata

- Mitä tavoitellaan? *Huom.* Jos kyseessä on laajempi ennakkovaikutusten arviointi, jonka osana LAVA tehdään (vaikka yleiskaava-asia), tähän ja seuraavaan kysymykseen vastataan yleisessä osiossa, ei LAVA:ssa.
- Mitä ratkaisuvaihtoehtoja on?
- Mitä positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia eri vaihtoehdoilla on lapsiin?
- Millaiseen tietoon analyysi lapsivaikutuksista perustuu? Mitä ei tiedetä? Voidaan myös kuvata, oliko tieto joltain osin puutteellista.
- Mikä vaihtoehto on kokonaisuutena lasten kannalta paras ja miksi?
- Onko ehdotuksella haitallisia seurauksia erityisesti jollekin lapsiryhmälle?
- Mitä ristiriitaisia tai kilpailevia näkökulmia asiaan liittyy?
- Mitä päätöksen toimeenpanossa tulee huomioida?
- Mihin asioihin seurannassa on kiinnitettävä huomiota?

Lapset mukaan arvioimaan

- Lapset ja nuoret on otettava mukaan vaikutusten arviointiin. Tämä edellyttää **lapsilähtöisten menetelmien** käyttämistä ja kehittämistä. Lapsilla ja nuorilla pitää olla joka päivä **mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kasvuympäristöissään itseensä kohdistuvaan päätöksentekoon ja toimintaan.**

Tarvitaan myös **edustuksellisen osallistumisen muotoja**, kuten asiakasraateja, lapsiparlamentti-, nuorisovaltuusto ja oppilaskuntatoimintaa. Lapsen osallisuutta voidaan edistää luomalla rakenteita, joiden kautta lasten ja nuorten ääni tulee esille.

- Kysymykset ja menetelmät lasten kuulemiseksi tulee valita sen mukaan, millaista tietoa tarvitaan. Tarvitaanko tietoa lasten tärkeinä pitämistä asioista, jotta voidaan tarkastella, mikä vaihtoehto parhaiten turvaa näiden toteutumisen? Ehkä tarvitaan tietoa siitä, millaisia ajatuksia, kysymyksiä tai huolia jokin muutos lapsissa herättää – tällaista tietoa voidaan hyödyntää analyysin lisäksi päätösten toimeenpanossa.

Lapsi- ja
perhepalveluiden
muutosohjelma

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

Keskustelu

Ryhmässä pohdittavaksi n. 10 min pariporina

- Millaisia päätöksiä pystytte omasta kunnastanne nimeämään viimeiseltä kahdelta vuodelta, joissa mielestänne olisi ollut hyvä tehdä lapsivaikutusten arviointi? Miksi?
- Onko kunnassanne hyviä käytänteitä lapsivaikutusten arviointiin tai lasten huomiointiin? Mikä olisi helpoin ensimmäinen askel arvioinnin toteuttamiseksi?
- Kuka/ketkä kunnassanne voisi tehdä lapsivaikutusten arviointia? Voisiko lapsivaikutusten arviointi olla systemaattinen osa kunnallispolitiikkaa?
- Onko kunnassanne otettu lapsiystävällistä toimintaa, lapsiystävällisyyttä tai lapsivaikutusten arviointia esiin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa, strategiassa tai muissa ohjaavissa asiakirjoissa?

Lapsi- ja
perhepalveluiden
muutosohjelma

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

Työpajatyöskentely 3 Case –esimerkkiä työskentelyyn

Case esimerkki; Koulun terveydenhuollon järjestäminen

- Voitte työskennellä yhden valitsemanne esimerkin pohjalta tai valita työstettäväksi jonkin käsillä olevan teeman johon liittyen teillä on mahdollinen päätöksenteon prosessi tulossa.

Kuvitteellinen esimerkki 1:

Alakoulu ja yläkoulu ovat vierekkäin, koulujen välissä on autotie. Terveystenhoitaja on paikalla alakoulussa (250 oppilasta) nykyisellään 2 päivää viikossa ja yläkoulussa (430 oppilasta) 3 päivää viikossa. Alakoulussa on myös esikouluryhmä. Harkinnassa on siirtää terveydenhoitajan työpiste kokonaan toiseen kouluun, siten että hän kuitenkin voi palvella molempien koulujen oppilaita koko ajan. Koulualueessa ei tule muutoksia, mutta käytännössä oppilaiden palveluiden saatavuus muuttuu. Nyt on aika arvioida päätöksen lapsivaikutuksia.

Case esimerkki; Lasten päivystyksen perustaminen.

- Voitte työskennellä yhden valitsemanne esimerkin pohjalta tai valita työstettäväksi jonkin käsillä olevan teeman johon liittyen teillä on mahdollinen päätöksenteon prosessi tulossa.

Kuvitteellinen esimerkki 2:

Sairaalassa halutaan kartoittaa päivystyskäytänteiden muutoksia. Pohdinnassa on erillisen lasten päivystyksen perustaminen. Sairaala palvelee 120 000 asukkaan alueella. Alueella on alle 18 vuotiaita lapsia 14 000.

Lastenpäivystyksen ikärajaa ei ole päätetty. Valtaosa päivystykseen tulevista lapsista tulee sinne nuhakuumeen oireiden vuoksi, eikä vaadi välttämättä lääkärin vastaanottoa. Päivystyksessä on paikoin levotonta ilta-, yö- ja viikonloppuaikaan. Vastaanottotilat ei tue lasten viihtymistä. Jonotusajat ovat nykyisellään kohtuuttoman pitkät.

Case esimerkki; Kouluverkon tiivistäminen.

- Voitte työskennellä yhden valitsemanne esimerkin pohjalta tai valita työstettäväksi jonkin käsillä olevan teeman johon liittyen teillä on mahdollinen päätöksenteon prosessi tulossa.

Kuvitteellinen esimerkki 3:

Kouluverkkoa halutaan selvittää. Kunnassa on 43 000 asukasta ja kouluverkon tiivistämistä harkitaan kahden kyläkoulun Aapola ja Piipola osalta. Aapolan koulussa on yhdistelmäluokka 1-4lk ja Piipolassa yhdistelmäluokat 1-2lk, 3-4lk ja 5-6lk. Aapolan oppilaat siirtyvät nykyisellään 5lle luokalle Isolan kouluun. Aapolassa on 18 oppilasta ja Piipolassa 36 oppilasta. Aapolasta on matkaa Isolaan 5km ja Piipolasta 10km. Esiopetus on Isolan yhteydessä nykyisillään niin Aapolan, Piipolan kuin Isolan lapsille.

SUUNNITTELU

Päätösvaihtoehdot:

Miettikää millaisia päätösvaihtoehtoja arvioinnissa voidaan vertailla ja esittää:

- A)
- B)
- C)

Vastuuhenkilöt:

Kuka vastaa prosessista ja työryhmän koolle kutsumisesta, kuka suunnittelee prosessin ja valitsee mm. osallistamisen välineet?

Aikataulu:

Millä aikataululla prosessi tulee viedä läpi kokonaisuudessaan? Vaikuttaako tähän esim. lautakunta-aikataulu vai onko arviointi irrallaan päätöksenteosta? Voidaanko aikataulua nopeuttaa/ viivästyttää joillain toimilla? Milloin jälkiseuranta tai arviointi tehdään?

SUUNNITTELU

Taustatietojen
kerääminen:

Mihin lapsiryhmään vaikutukset kohdistuvat? Millaisia huomioita teette ryhmän moninaisuuteen liittyen? Onko lapsiryhmä niin homogeeninen että osallistamisen keinot on yhteiset, vai tuleeko huomioida esim. pikkulapset tai vammaiset lapset? Onko muita erityispiirteitä?

Aineiston kerääminen:

Kuka/ketkä keräävät aineistoa? Millaista aineistoa tarvitaan? Tilastoja? Täytyykö talouteen liittyen tehdä selvityksiä/laskelmia? Onko muuta aineistoa/lakeja ja asetuksia joita tulee huomioida?

Lasten osallistaminen/
kuuleminen:

Millaisilla menetelmillä lasten osallisuus arviointiin toteutetaan? Voidaanko kaikkien lasten kanssa käyttää samaa menetelmää? Osallistuvatko kaikki lapset, vai käytetäänkö edustuksellista osallistamista? Kuka tämän toteuttaa? Omat aikuiset/ulkopuoliset? Voivatko lapset tuottaa materiaalia päätöksenteon tueksi esim. piirtämällä, kirjoittamalla tai leikin avulla? Voidaanko tehdä esim. kysely?

AINEISTON KERUU – LASTEN OSALLISTAMINEN

SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN

Objektiivisuus ja salassapito:	Liittyykö arviointiin jotain haasteita objektiivisuuden tai salassapidon suhteen? Jos päädytään ulkopuoliseen tai tuttuun haastattelijaan käyttämistä, vaikuttaako se prosessiin tai tuloksiin?
Lasten ja vanhempien informointi:	Pidetäänkö vanhempain ilta? Ennen ja/tai jälkeen prosessin? Lähetetäänkö kirje?
Prosessista tiedottaminen:	Tiedotetaanko medialle, jos niin miten ja kenen toimesta? Missä vaiheessa? Kuinka tiedotetaan päätöksentekijöitä prosessin rakenteesta ja sisällöstä?
Muu valmistautuminen:	Onko aiheeseen liittyen odotettavissa kritiikkiä? Herättääkö arvioitava aihe arvo –ristiriitoja? Tuoko päätös mukanaan muita muutoksia joilla voi olla jatko vaikutuksia lapsiin tai muihin asioihin?
Näkökulmien valinta:	Osana arvioinnin suunnittelua, valitkaa näkökulmat joita otatte mukaan arviointiin, esim. terveellisyys, turvallisuus, palveluiden saatavuus. Näkökulmat vaihtelevat arvioitavan teeman mukaan.
Tulosten tarkastelu ja arvioinnin tekeminen:	Millainen työryhmä (kokoonpano) tekee tulosten tarkastelun ja arvioinnin? Halutaanko koota asiantuntijajoukko? Voiko tähän osallistua lapsi/nuori/vanhempi tai poliitikko? Mitä asiantuntijoita/näkökulmia on huomioitava?

Näkökulma:	A	B	C

Synteesin tekeminen:

Edellä olevien arvioinnissa esiin tulleet vahvuudet eri vaihtoehtoissa?
Onko tullut esiin odottamattomia tietoja tai havaintoja?
Millaisia tarpeita olette havainneet suhteessa päätökseen?

Mikäli valitaan vaihtoehto A tulee huomioida...

Mikäli valitaan vaihtoehto B...

Aiheuttaako valinta jatko päätöksiä?

Jälkiarviointi:

Arvioinnin päätyttyä ja toiminnan muututtua voidaan arvioida muutoksen aktuaalisia vaikutuksia ja ennakoimattomia seurauksia.

Esim. yllättäen havaittiin, että koulujen välinen tieosuus voidaan muuttaa kevyen liikenteen väyläksi tai yläkoululaiset jäivät leikkimään alakoululaisten kanssa välitunneilla. Tai molempien koulujen käyttäessä terveydenhoitajaa, on maanantaisin yllättäen jonoa.

- Alila, K. (2011). Lapsivaikutusten arviointi – kansallisia ja kansainvälisiä näkökulmia. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2011:7.
- Custódio, I. (2016). Lapsivaikutusten arviointi – hyvistä aikeista toiminnaksi. Nuorisotutkimus1/2016.
- Heinämäki, L. & Kauppinen, T. (2010). Lapsivaikutusten arviointi kuntapäätöksissä – Työväline kunnille lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseen sekä palveluiden suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

- Iivonen, E. & Pollari, K. (2016). [Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ja maakuntauudistuksen lapsivaikutusten oikeudellinen ennakoarviointi.](#)
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. [Lapsivaikutusten arviointi.](#)
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko (2015). [Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa – Ohjeistus.](#) Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 21.
- Suomen Unicef (2016). [Ohjeita lapsivaikutusten ennakoarviointiin kunnan päätöksenteossa.](#)
- Taskinen, S. (2006). [Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioiminen.](#)
- <https://www.mll.fi/tietoa-mllsta/lasten-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-toteutuminen-suomessa/>
- [https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen tueksi/miten arvioida lapsivaikutusten arviointi](https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen tueksi/miten-arvioida-lapsivaikutusten-arviointi)

Materiaalin valmistelussa on ollut mukana

- Toimintakulttuurin muutoksen maakunnallisesta ryhmästä;
Anu Koivumäki, Lohja
Charlotte Lindh, Raasepori
Karl-Erik Gustafsson, Hanko
- Yhteistyössä:
Ira Custódio –Unicef
Kati Honkanen –THL

Lapsi- ja
perhepalveluiden
muutosohjelma

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

Teemme yhdessä lasten, nuorten
ja perheiden hyvää arkea

LAPE

LAPE UUSIMAA

Hankepäällikkö

Maikki Arola

Maikki.arola@lohja.fi

www.lapeuusimaa.fi